

Aan de Minister van Economische Zaken en Klimaat

**Directoraat-generaal
Bedrijfsleven & Innovatie**
Directie Innovatie en Kennis

Auteur

[Redacted]

TER BESLISSING

Datum

7 augustus 2023

Kenmerk

DGBI-I&K / 35037197

nota

Renovatie ESTEC en Artemis-akkoorden

Kopie aan

[Redacted]

Parafenroute

[Redacted]

Bijlage(n)

1.

Aanleiding

- Op uw verzoek wordt in bijgaande Kamerbrief het besluit over de additionele bijdrage van Nederland van € 22,2 mln aan de renovatie van ESTEC toegelicht.
- De Artemis-akkoorden zijn in 2020 door de VS opgesteld als principes voor verkenning, samenwerking en exploitatie van natuurlijke hulpbronnen in de ruimte en op de maan. De VS hebben Nederland aangeboden om deze akkoorden mede te ondertekenen.

Geadviseerd besluit

- U kunt bijgaande Kamerbrief over de renovatie van ESTEC en de voorgenomen ondertekening van de Artemis-akkoorden ondertekenen.
- Graag uw voorkeur voor de wijze van ondertekening:
  - Ondertekening door Harm van de Wetering, directeur van het *Netherlands Space Office* (NSO), tijdens het *International Astronautical Congress* (IAC) 2 – 6 oktober 2023 in Bakoe, Azerbeidzjan. Dit biedt de meeste kansen voor diplomatieke gesprekken met NASA en een bilateraal evenement, waar Nederlandse bedrijven en instellingen kunnen netwerken met Amerikaanse counterparts.
  - Alternatief is ondertekening door uzelf (liefst vóór de IAC in Bakoe), bijvoorbeeld tijdens een kleinschalige bijeenkomst met de VS-

ambassadeur in Nederland en een afvaardiging van het Nederlandse bedrijfsleven.

**Directoraat-generaal
Bedrijfsleven & Innovatie**
Directie Innovatie en Kennis

Kenmerk
DGBI-I&K / 35037197

Kernpunten

Grootschalige renovatie ESTEC

- Zoals eerder met u besproken, informeert u de Kamer in bijgaande brief over de additionele bijdrage van Nederland van € 22,2 mln aan de renovatie van ESTEC. De brief beschrijft de noodzaak van een grootschalige renovatie (verduurzaming, arbeidsmarktpositie ESA) en geeft het belang van ESTEC voor Nederland weer (vestigingsklimaat voor hightech-bedrijven).
- De brief gaat in op de condities voor de toekenning van de additionele bijdrage, zoals de maximalisering van het bedrag (tegenvallers komen voor rekening ESA) en het uitsmeren van de betaling over een periode van 10 jaar. Door dit laatste komt de uitvoering van lopende programma's uit het ruimtevaartbudget niet in gevaar.

Artemis-akkoorden

- De VS hebben de Artemis-akkoorden opgesteld om transparantie en verantwoordelijkheid te bevorderen tussen staten bij de verkenning en exploitatie van de Maan en andere hemellichamen. Dit was voor de VS urgent om te kunnen starten met het Artemisprogramma (bemenst Maan-exploratieprogramma van VS). Er hebben 28 landen de Artemis-akkoorden inmiddels getekend, waaronder FRA, ITA, SPA, VK, CAN, AUS en JAP.
- Nederland ondersteunt de ontwikkeling van dergelijke internationale afspraken. Bij voorkeur via een VN-Verdrag, maar dat zal de komende jaren niet haalbaar zijn. De Artemis-akkoorden zijn niet-juridisch bindend en niet strijdig met verplichtingen van Nederland, waaronder het VN-Maanverdrag, dat door NL is geratificeerd.
- Nederland ondersteunt de inhoud van de akkoorden. Ondertekening biedt bovendien diplomatieke voordelen (nieuw kanaal om over afspraken in VN-kader over mijnbouw in de ruimte te kunnen onderhandelen) en economische kansen (via NASA met Amerikaanse bedrijven en kennisinstellingen).
- Sommige landen (o.a. JAP en LUX) hebben op ministersniveau ondertekend, de meeste anderen op het niveau van de directeur van het ruimtevaartagentschap (o.a. VK, FRA en CAN).
- Het IAC in Bakoe in oktober 2023 is een grootschalig jaarlijks evenement waar alle mondiale ruimtevaartactoren samenkomen. Het IAC biedt een goede mogelijkheid om de ondertekening te benutten voor netwerkmogelijkheden met NASA en Amerikaanse bedrijfsleven. De directeur NSO zal dan Nederland vertegenwoordigen.
- Alternatief is ondertekening door u zelf, op een datum die past in uw agenda, bijvoorbeeld tijdens een kleinschalige bijeenkomst met de Amerikaanse ambassadeur en een afvaardiging van het Nederlandse bedrijfsleven.
- Om de informatie aan de Kamer te stroomlijnen wordt in bijgaande concept-brief de toelichting op de Artemis-akkoorden gecombineerd met de toelichting op de additionele bijdrage aan ESTEC. De brief is ambtelijk afgestemd met BZ.